

ИМЕНА И СОЦИАЛНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ НА ЛИЦАТА, ЗАСВИДЕТЕЛСТВАНИ В ОЛТАРИТЕ С НАДПИСИ ОТ ФИЛИПОПОЛ (I-III В.)

Иван ВОЙКОВ

Във Филипопол и неговия район олтарите с надписи от I-III в. са използвани за посветителни и надгробни цели. Публикувани са над 20 екземпляра, повечето от които с текстове на гръцки, като към тях могат да се добавят и три паметника с надписи на латински език. Този тип паметници дава възможност за интересни наблюдения върху личните имена, произхода и социалната принадлежност на лицата, които се срещат в текстовете.¹ Целта на работата е да изследва дали произходът и социалната принадлежност на лицата имат връзка с избора им на паметник с олтарна форма.

Всички публикувани и датирани олтари от Филипопол могат да се отнесат към периода от средата на I до средата на III век. Опожаряването на Филипопол от готите през 250 г. прекъсва рязко традицията за посвещаване на олтари или издигането им като надгробни паметници (Топалилов 2012, 19, 49).

В около 20 публикувани олтарни паметника от Филипопол са засвидетелствани имената на близо 30 лица. Приблизително половината имена са римски, като гръцките са по-малко, а тракийските – най-малък брой. Среща се и едно, което Михайлов определя като илирийско (IGBulg III.1, 1019).

Интересни са паметниците, в които са засвидетелствани лица от едно семейство с различни по произход имена. В един от олтарите (IGBulg V, 5439) откриваме гръцкото име на герусиаста Епиген, син на Мукиан (тракийско, вероятно повлияно от римските). В друг паметник е засвидетелстван Епагат (гръцко), син на Паулина (римско), който приживе издига погребален олтар (IGBulg III.1, 1010) за себе

¹ Разглежданите тук паметници са публикувани в IGBulg III.1 (908, 918, 935, 947, 985, 1008, 1010, 1014, 1019, 1025); IGBulg V (5434, 5439, 5463); Шаранков 2006, 325-334, Kalinka 1906, 294, №374; Ботушарова 1968, 43-47, №1; Zontschew 1938, 203, № 2

си и съпругата си Тиута (тракийско). Любопитно тук е, че филиацията на Епагат е по майчина линия. Подобна филиация по майка се прави в случаите, когато името на бащата не е известно или по някаква причина поставилият паметника не е искал да го спомене. Така в един надпис на близки лица от едно семейство имаме гръцко, тракийско и римско име. Друг олтар (IGBulg III.1, 1014) ни среща с Теодосий (гръцко), син на Теодосий и внук на Гай (римско, употребено самостоятелно според гръцкия модел).

Любопитен е надгробният паметник на гладиатора Βίκτωρ Σκευᾶς в елегически дистихон (IGBulg III.1, 1019). Тук откриваме римско, гръцко и илирийско име на гладиатори. Sceuas намира паралел в графит с изображение на гладиатор от Помпей (Coleman 1996, 194). Според Вагалински псевдонимът Σκευᾶς е срещан и при други гладиатори, докато надпис от Иасос подсказва, че това би могъл да е не псевдоним, а категория при гладиаторите (IGSK 28.2, 414 C). Πολυνεϊκῆς, отмъстителят за смъртта на Виктор, носи гръцко име, което е типичен гладиаторски псевдоним, а „вероломният“ Πинас се определя от Михайлов като илирийско име (IGBulg III.1, 1019, коментар), нещо което Вагалински потвърждава, като разглежда и отхвърля една интерпретация на името у Л. Робер, според която то идва от латинското *pina*, с което се означава перото на гладиаторския шлем (Вагалински 2006, 54). И накрая в същия паметник стои името на поръчителя на паметника, който изпълнява завещанието на загиналия гладиатор. Крайната фраза в текста съответства на латинската формула *ex testamento*, което е изцяло римска традиция и се съгласува със статуса на римски гражданин на Κλαύδιος Θάλλος. Гръцкият когномен Θάλλος навежда на мисълта, че може да става въпрос за освободенец. Това разнообразие от имена отразява етническото разнообразие в гладиаторските среди.

Тракийските имена, срещани в олтарите от Филипопол, са: Βειθυς (IGBulg III.1, 918 и 947), Δειζας (IGBulg III.1, 947), Κοσειτραλις (IGBulg III.1, 947), Δειδης (IGBulg III.1, 947), Μουκιανος (IGBulg V, 5439), Τιουτα (IGBulg III.1, 1010) и Σεροδ[.]λο[ς] (IGBulg III.1, 947).

Βειθυς е най-популярното в епиграфския материал тракийско име (Славова 2007, 126). По отношение на изписването особено любопитно е името на Κοσειτραλις Κοουτραλεος, засвидетелствано в същия паметник (IGBulg III.1, 947). Като сравняваме имената на сина и бащата, откриваме две различия – в изписването на о-звука и на i-звука. Очевидно каменоделецът е бил дотолкова несигурен в използването на диграф в двата случая, че е оставил по един във всяко от двете споменавания на името. Μουκιανος се среща често в надписи от Филипопол и Тракия. Бешевлиев счита, че то е близко до тракийските Μουκας, Мокас, Μουκα, но с латинския суфикс *-ianus*, при което е съвпаднало звуково с латинското *Mucianus*. Този

суфикс се използва за образуване на прилагателни и когномен от гентилни имена (Бешевлиев 1965, 32). Като цяло в периода II-III в. има тенденция към използване на имена, разширени със суфикси (Бешевлиев 1965, 32-37).

Прави впечатление рядкото срещане на тракийски имена върху олтарите от Филипопол. Това, както и разгледаните по-рано примери с различни по произход имена в един паметник, подсказва, че олтарната форма не е била особено популярна сред траките и вероятно е внесена в района на Филипопол отвън.

Гръцките имена, срещани в олтарите от Филипопол, са: Διοφάνης Πρωτομάχου (IGBulg III.1, 935), Θεοδόσιος Θεοδοσίου (IGBulg III.1, 1014), Ἐπάγαθος (IGBulg III.1, 1010), Ἐπιγένης (IGBulg V, 5439), Ζωΐλος (IGBulg III.1, 1018), Παρθένις (IGBulg III.1, 1025) и Πολυνείκης (IGBulg III.1, 1019). С изключение на Θεοδόσιος, това не са особено популярни гръцки имена. Възможно е това да се дължи на неголемия брой паметници, които не могат да претендират за представителност за целия град, но също така може да се допусне, че много от носителите на имената са преселници от източните провинции. Например малък олтар (IGBulg III.1, 935) представляващ посвещение на тракийския Херос, направено от Диофан, син на Протомах. Той показва, че най-вероятно става въпрос за преселници, които са приели местния религиозен култ.

Най-често срещаните имена в олтарите са римските. Някои от тях са на римски граждани: Κοῖντος Ἄτριος Κλόνιος (IGBulg III.1, 908), Οὐλίπης Βεΐκτωρ (IGBulg III.1, 947), Τιβ(έριος) Κλαύδιος Κλαυδία[νός], Τιβ(έριος) Κανάριος Κωντιλλιανός (IGBulg V, 5434). Интересен е случаят с Τιβ(έριος) Κλαύδιος Κλαυδία[νός] Κωντιλλιανοῦ, при който римският ономастичен модел с три или две имена е съчетан с гръцкия, при който имаме добавяне на патроним в родителен падеж. Императорските освободенци T(itus) Aelius Euphrosynus и съпругата му Aelia Parthenice носят гентилното име на императора, но когномените им са гръцки (Ботушарова 1968, 43-47, №1). Срещат се и единични римски имена и прякори (например при гладиаторите), възприети от траки или преселници: Βίκτωρ Σκευᾶς (IGBulg III.1, 1019), Παυλεῖνα (IGBulg III.1, 1010), Μᾶρκος (IGBulg III.1, 985), Κλαύδιος (IGBulg III.1, 1019), Μάξιμος (Шаранков 2006), Coelia и Verus (Kalinka 1906, 294, № 374); последните две имена са от непълно запазен текст на повреден паметник, така че не може със сигурност да се твърди дали са единични римски имена или са били част от пълно именуване на римски граждани.

Важно е да се направи разграничение между употребата на единични римски имена според тракийската или гръцката ономастична система (лично име и патроним) и употребата на имената на римски граждани, които обикновено държат да изпишат поне две от трите си имена – praenomen, nomen и cognomen.

Разнообразието от римски имена не бива да ни учудва. От една страна то се дължи на факта, че в разглеждания период във Филипопол има много римляни, част от управлението на провинцията, а от друга – доста преселници (Топалилов 2012, 19-20). Вероятно има и траки, които са приели римски имена. Въпросът за романизацията на тракийското население, особено във Филипопол, един от основните градове на провинцията, е обсъждан многократно (виж повече у Геров 1971, 33-37; Велков 1979, 26-27; Топалилов 2012, 7-14 и 164-180), но през III в. римските имена вече не са толкова категоричен белег за произход от Рим или от силно романизираните западни провинции на империята. Несъмнено с новата власт в продължение на повече от два века в града са пристигали и преселници от Италия и западните провинции – например войници или държавни чиновници, които са били силно романизирани и са познавали добре латинския език (Героу, 1971, 34). Прави впечатление обаче, че при някои споменати в разглежданите надписи римски граждани, гентилните имена са императорски – Улпий (IGBulg III.1, 947), Елий (Ботушарова 1968, 43-47, № 1), което насочва към хора с местен произход, получили римско гражданство във връзка с военна служба или покрай приобщаването на местната аристокрация към римската държава. Тези хора може би са знаели латински поне на ниско ниво, но едва ли могат да бъдат възприемани като носители на силни римски традиции. При лицата с единични римски имена връзката с римските традиции вече е съвсем несигурна – в много случаи вероятно става дума просто за мода при именуването.

Използването на гръцки и римски имена от местното население би могло да се тълкува като стъпка към елинизация и съответно романизация. Вероятно възприемането на новите имена в някаква степен е улеснявало контакта с официалните власти, може би дори е представлявало демонстрация на известно отношение на лоялност, но не до такава степен, че децата масово да се кръщават с римски имена.

На базата на високия процент чужди имена в надписите на олтарите може да се предположи, че олтарната форма е донесена във Филипопол от лица с чужд произход, или е използвана от траки, които са по-силно повлияни от елинизацията и съответно романизацията в района.

Освен особеностите на имената и различните етноси, към които те насочват, в някои олтари се открива директно споменаване на местен или чужд произход.

Бесепарците правят посвещение с олтар и изброяват имената си (IGBulg III.1, 947). Извън различните предложения за допълване на дамираната дума в този надпис, интересен е също въпросът за уточнението $\omicron\iota\ \alpha\upsilon\theta\omicron\upsilon\epsilon\nu\ \kappa\alpha\iota\ \omicron\iota\ \kappa\acute{\alpha}\tau\omega\theta\epsilon\nu$. Цончев предполага, че Бесепара (локализирана според римските итинерарии на около 20-24 мили

западно от Филипопол, на около 5 км югоизточно от днешния Пазарджик) всъщност се състои от две селища – Горна Бесапара и Долна Бесапара (Цончев 1960, 143-144). Правдоподобно звучи обяснението на Ботева (Boteva 2016, 46-47), която чете текста буквално и изтъква, че в него не се говори за Горна и Долна Бесапара, а за горни и долни бесапарци. Тя допуска, че подобно на съвременните Горна и Долна махала в някои български селища, така и авторите на текста са се определили по този начин, защото обитават две различни части на едно селище. Това предположение звучи още по-логично, като се има предвид, че в нито един извор или епиграфски паметник не се говори за две отделни селища Бесапара. Тя дори допуска, че дамирането може да има нещо общо с промяната на отношенията между едните и другите бесапарци, например заради някакъв местен конфликт, при който дамираното име вече не се е приемало еднозначно от двете страни (Boteva 2016, 47).

Надгробен олтар, вграден в северната стена на параклиса „Св. Въведение Богородично“ при църквата „Св. Неделя“ в Пловдив съдържа името на Зоил, син на Марк, преселник от Никомедия² (IGBulg III.1, 1008). Фактът, че на надгробния паметник е отбелязан родният му град в Мала Азия, показва, че починалият и семейството му са държали на произхода си и може би той е служел като отличителен белег пред съгражданите и близките му, например с прякора Никомедиеца. Семейството явно е имало финансовите и социалните възможности да си позволи сравнително скъп олтар с надпис или е следвало собствените си традиции.

Виктор Левака е първият гладиатор от Филипопол, на когото със сигурност знаем родното място (IGBulg III.1, 1019). Дошлият от Тесалоника Скевас явно е бил достатъчно популярен сред филипополската публика, така че подробностите около смъртта му да бъдат запечатани върху камъка, при това в стихове. Прави впечатление, че за негов надгробен камък не е избрана стела, а ара. Известността на погребания, възможностите на неговите близки и внимателната подготовка на изображението и на текста показват, че за паметника на Виктор Скевас са положени специални усилия. Оттук може да извадим заключението, че олтарът като надгробен паметник е предпочитан за оказване на уважение към покойника. Вероятно сравнително рядката употреба на олтари за погребални случаи е направила този тип паметници по-екзотични в очите на съвременниците на гладиатора. Важно е да се отбележи, че олтарите са били популярни за надгробна употреба в родината на Виктор – района на Тесалоника (Αδάμ-Βελώνη, Σβέρκος 2000, 34).

² Никомедия в провинция „Витиния и Понт“ на Пропонтида, днес град Измит в Турция.

Интересен е олтарът на Максим, гражданин на Апамея, „люби-мец на Тракия и света“ (Шаранков 2006, 325-334). Апамеецът вероятно е бил човек на изкуството, защото върху паметника е била поставена статуя на Аполон Кендрисийски. Шаранков предполага, че това е известният поет Максим от Апамея, познат ни от надписа на база на статуя, намерена в околностите на Кизик, днес в Турция (SIG, II, 3672; Шаранков 2006, 327). Надписът на базата от Кизик също е метричен и свидетелства, че Максим е спечелил на два пъти игрите в Кизик Ἀδριανῶ Ὀλύμπια. По-голям проблем е да се познае от коя Апамея е Максим, понеже с това име са известни осем антични града във Витиния, Сирия, Фригия, Партия и по поречието на реките Тигър и Ефрат (Шаранков 2006, 327-328). Може да се предположи, че починалият на 70 години („три по двайсет, плюс десет години“) Максим е избрал богатия и процъфтяващ Филипопол – важен град на провинция Тракия, за да се „пенсионира“ от участието в поетически състезания. К. Джоунс предлага друго обяснение. Според него несъвършеният стих и често срещаното име не дават достатъчно основания да се идентифицира филипополският Максим с поета от Апамея. Той смята, че споменатият тук Максим по-скоро е богат търговец, избрал Филипопол, за да се премести със семейството си (Jones 2011, 96-98).

Разнообразието от родни места на засвидетелстваните лица от олтарите на Филипопол подсказва, че градът е бил предпочитано място за преселници, особено от малоазийските провинции. От различни епиграфски паметници и извори, например фрагментарно запазената „Скитика“ на Дексип (ИСИГТМ 1949, 387), е добре известно, че преди готското нашествие в средата на III в. Филипопол е проспериращ град и средище на производители на скъпи стоки, на търговци, а вероятно и на представители на изкуствата, както подсказва паметникът на Максим от Апамея (виж повече у Avram 2010, 111-132).

Много от текстовете върху олтари от Филипопол дават информация за професиите, занаятите или позициите на споменатите лица. Олтарите попадат сред скъпите и луксозни предмети за посвещение и надгробна употреба, които не са били по възможностите на всички прослойки от населението на Филипопол. Затова не е чудно, че повечето от посветителите и поръчителите на паметниците не са случайни лица. Освен поета Максим, олтари са поръчвали някои представители на градското управление и религиозните сдружения. Ако се подредят йерархически лицата, които са представени с професиите, занаятите или позициите си, би следвало да се започне с представителите на съсловията и сдруженията – кожарите, които са единствените занаятчии, представени в олтарите, макар и не поименно.

Паметникът, представляващ благодарствения дар на кожарите (IGBulg III.1, 908) е изработен по заповед на управителя на провин-

ция Тракия, който тук носи титлата *ὐλατικός*, превод на латинското *consularis*. Изпълнител на заповедта е сдружението на кожарите, но те не са подсказали това по никакъв начин върху украсата на паметника. Вероятно той е бил предварително наличен и само текстът е добавен по поръчка. Споменаването на Квинт Атрий Клоний определя точно датировката на паметника във времето на управлението на император Каракала (211-217 г.). Поставянето на паметници по заповед на провинциални управители е сравнително рядко и вероятно е свързано със специален повод, например посещението на императора във Филипопол през 214/215 г. Фактът, че паметникът е поръчан от висшия представител на римската администрация в провинция Тракия, силно контрастира с доста небрежното изпълнение на надписа. Каменоделецът, натоварен с тази задача, не е разчертал редовете предварително и трудно е сместил целия текст. За това свидетелства и грубият шрифт с разностилни букви, включващи курсивни форми като „Е“, „М“, „С“ и „W“. Забележително е и споменаването на императора само по име, без никаква титла.

Благодарение на вече споменатия паметник на Виктор Левака (IGBulg III.1, 1019) се откриват запазени няколко имена или прякори на гладиатори – самия Виктор, неговия убиец Пинас, отмъстителю му Полиник (име или прякор, често срещани в гладиаторската ономастика) и Клавдий Тал, издигнал жертвеника, за когото може да се предполага, че също е гладиатор. Скъпият паметник с богата орнаментика подсказва, че останените от починалия пари не са били малко (Вагалински 2006, 53).

Олтар, посветен от ветераните (Zontschew 1938, 203, № 2), поставя въпроса за броя и произхода на ветераните във Филипопол. Топалилов съобщава за несигурни данни за заселване на ветерани във Филипопол и района още в годините след завземането му от римляните (Топалилов 2012, 12). Авторът обаче посочва по-сигурни епиграфски доказателства, че от Веспасиан и най-вече от Домициан (края на I в.) нататък във Филипопол са заселени ветерани, които не са от тракийски произход, а най-вероятно идват от източните провинции. Наличието на ветерани в града е тясно свързано с все по-развития култ към императора, както показва и публикуваната от Цончев ара с латински текст (Топалилов 2012, 17; Topalilov 2013, 189-191).

Епиген, син на Мукиан, поръчал надгробна ара (IGBulg V, 5439) за своята съпруга, е герусиаст. Герусията се занимава с организирани свещенодействия, ритуали, строителство, поддържане на храмове и статуи, особено във връзка с култа към императора (Шаранков 2004, 205). Йерархически позицията на герусиаста е под тази на булевта. Въпреки това, както се вижда от мраморна база за статуя от Пловдив (IGBulg V, 5463), е възможно едно и също лице да заема и двете длъжности. Това е интересен случай на използ-

ване с надгробна функция на база на статуя. Поръчителят на паметника Аврелий Асклепидот, е едновременно булеут и герусиаст. Членовете на герусията във Филипопол вероятно са наброявали между сто и триста души – по аналогия с други големи градове. Те изглежда са били заможни, тъй като таксата за участие в нея е била значителна (Шаранков 2004, 204-205).

Представител на религиозния живот във Филипопол е също и един Битюс, който е жрец на Сирийската богиня (IGBulg III.1, 918). Той обаче посвещава дара си на закрилника на Филипопол – Аполон Кендрисос, което поставя въпроса за връзката между Сирийската богиня и Аполон. Според Тачева става въпрос за сирийската богиня Атаргатис, чийто култ още през II век пр. Хр. прониква в Делос и по Йонийските острови, а през Римската епоха вече е трайно установен в Тракия (Тачева 1982, 411-412). Тя предполага, че Сирийската богиня може да се интерпретира като хипостаза на Артемида, което би могло донякъде да хвърли светлина защо неин жрец би извършвал посвещение на Аполон (Тачева 1982, 411-412).

В два от латинските надгробни олтари (Kalinka 1906, 294, № 374 и Ботушарова 1968, 43-47, № 1) са означени позициите в администрацията на провинцията на Вер/Север, коментариензис на Тракия, и Тит Елий Ефросин, който изпълнявал длъжността табуларий. Работата на *commentariensis legati pro praetore* е била да води административните дела и вероятно е била подобна на *consularis* (Добруски 1901, 774). Архиварят Тит Елий Ефросин, *tabularius provinciae*, т.е. управител на архива на Тракия, е работил в градския архив (*tabularium*) на Филипопол, който според Топалилов е бил разположен непосредствено до булеутериона на централния площад на града (Топалилов 2012, 113-114).

Най-високопоставеното лице от олтарите от Филипопол е Квинт Атрий Клоний, провинциален управител, наречен в надписа на паметника (IGBulg III.1, 908) *ὄλιτικός* (отговарящо на латинското *consularis*), което позволява точното датиране на олтара във времето на управление на император Каракала (211-217 г.). Въпреки високата позиция на поръчителя, нито паметникът, нито текстът се отличават с особено изящество на изработката. Това може да се обясни с факта, че този паметник, както стана дума, е платен от сдружението на козарите, което едва ли е било особено голямо и богато. Можем да допуснем, че провинциалният управител Квинт Атрий Клоний не се е заел лично с паметника, в противен случай вероятно щеше да избере по-добър каменоделец.

Олтарите са скъп предмет, който не всеки е можел да си позволи да поръча и изпише за себе си или своите близки. Би било неточно да се смята, че засвидетелстваните в олтарите лица отразяват в пълнота етническият и социален състав на населението във

Филипопол. Може да се допусне, че поради общественото и финансовото си положение засвидетелстваните в арите имат по-близки контакти както с официалната римска власт, така и с гръкоезичното население и по този начин са по-силно повлияни от модата за именуване с римски и гръцки имена. Нямаме обаче почти никаква информация за по-бедната и необразована част от населението, която не е увековечила името си на камъка (Бешевлиев 1965, 51). След като тази уговорка бе направена, прави впечатление сравнително големият брой лица с чужди имена и произход, споменати в надписите върху олтарите от Филипопол. Приблизителното съотношение е четири пъти повече чужди имена спрямо тракийските. Може да се приеме, че модата за използването на ари, вместо по-традиционни за Тракия видове паметници, е внесена, вероятно от източните провинции и най-вече от малоазийските градове, в които се наблюдава внушително разнообразие във формата и употребите на олтари.

Лицата, които са избрали олтарната форма за посвещение или надгробен паметник на свой близък, произхождат от разнообразни социални слоеве – от занаятчии до висши административни служители и жреци. Любопитно наблюдение във връзка със социалната принадлежност на засвидетелстваните лица е, че по-големите и скъпи за изработка олтари не винаги се отличават със съответстващ на вида им надпис. В някои случаи елегантната изработка и високото положение на посветителя или поръчителя контрастира дотолкова с немарливо поставения надпис, че кара изследователя да предполага повторна употреба.

Разнообразните имена, произход и социална принадлежност на лицата, засвидетелствани в олтарите от Филипопол, без съмнение показват, че олтарите са служели за демонстрация на възможности и престиж, ето защо са предпочитан и отличаващ се тип паметник през разглеждания период, който вероятно е навлязъл във Филипопол с преселниците в града.

СЪКРАЩЕНИЯ:

ИСИГТМ: Извори за старата история и география на Тракия и Македония, ред. Г. Кацаров. София, 1949.

CIG: Corpus Inscriptionum Graecarum, ed. A. Boeckhius. Vol. II. Berlin, 1843.

IGBulg I-V: Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae, ed. G. Mihailov. Vol. I-V. Serdica, 1958-1997.

IGSK: Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien. Bonn, 1972.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Бешевлиев 1965:** В. Бешевлиев. Проучвания върху личните имена у траките. София, 1965.
- Ботушарова 1968:** Л. Ботушарова. Три документа за историята на римския Филипопол. – Археология, 1968, 2, 43-54.
- Вагалински 2006:** Л. Вагалински. Още веднъж за надгробния паметник на гладиатора Виктор Скевас. – Spartacus II. 2075 години от въстанието на Спартак. Велико Търново, 2006, 53-55.
- Велков 1979:** В. Велков. Българските земи под римска власт (I-VI в.). – Векове, 1979, 5, 20-32.
- Геров 1971:** Б. Геров. Въпросът за романизацията на тракийското население в българските земи. – Етногенезис и културно наследство на българския народ. София, 1971, 33-37.
- Добруски 1901:** В. Добруски. Материали по археологията на България. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, София, 1901, кн. XVIII, 704-812.
- Славова 2007:** М. Славова. <I> диграфите в тракийските имена. София, 2007.
- Тачева 1982:** М. Тачева. История на източните култове в Долна Мизия и Тракия V в. пр.н.е. – IV в. от н.е. София, 1982.
- Топалилов 2012:** И. Топалилов. Римският Филипопол. том I. Топография, градоустройство и архитектура / Das Römische Philippopolis. Band. 1. Topografie, Städtebau und Architektur. Велико Търново, 2012.
- Цончев 1960:** Д. Цончев. Фракийское поселение Бессапара в свете новооткрытой греческой надписи. – Вестник древней истории, 1960, 3, 142-145.
- Шаранков 2004:** Н. Шаранков. Свещената герусия във Филипопол. – Годишник на департамент „Средиземноморски и източни изследвания“ на Нов Български Университет, 2, 2004, 198-209.
- Шаранков 2006:** Н. Шаранков. Максим от Апамея – „любимец на Тракия и света“. – Spartacus II. 2075 години от въстанието на Спартак. Велико Търново, 2006, 325-334.
- Avram 2010:** A. Avram. Les Bithyniens en Thrace, en Mésie inférieure et dans le Pont Nord à l'époque impériale. – Dans L'Anatolie des peuples, des cités et des cultures, Colloque international de Besançon, 26-27 novembre 2010, 111-132.
- Boteva 2016:** D. Boteva. Some Considerations on IGBulg III.1, 947. – Studia Classica Serdicensia V: Monuments and texts in Antiquity and beyond. Sofia, 2016, 44-48.
- Coleman 1996:** K. Coleman. A left-handed gladiator at Pompeii. – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, 1996, 114, 194-196.
- Jones 2011:** C. Jones. An Apamean at Philippopolis. – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn, 2011, Band 176, 96-98.
- Kalinka 1906:** E. Kalinka. Antike Denkmäler in Bulgarien. Wien, 1906.
- Topalilov 2013:** I. Topalilov. The veterans and their descendents in the elite of Philippopolis, Thrace. – Armées grecques et romaines dans le nord des Balkans. Gdansk-Torun, 2013, 185-196.
- Zontschew 1938:** D. Zontschew. Antike Denkmäler in Südbulgarien. – Archäologischer Anzeiger, 53, 1938, 200-205.
- Αδάμ-Βελένη, Σβέρκος 2000:** Π. Αδάμ-Βελένη, Η. Σβέρκος. Ήνεπίγραφοι ταφικοί βωμοί ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης. – ΤΕΚΜΗΡΙΑ, Θεσσαλονίκη, 2000, 1-34.

NAMES AND SOCIAL AFFILIATION OF THE PERSONS
ATTESTED IN THE ALTAR INSCRIPTIONS
FROM PHILIPPOLIS (AD 1ST – 3RD C.)

Ivan VOYKOV

(Summary)

More than 20 altars with Greek and Latin inscriptions dating from the 1st – 3rd centuries and coming from the region of Philippopolis have been published. The study examines the names, origins and social affiliations of those attested on the altars. There are Thracian, Roman, and Greek names, and even an Illyrian one. This cannot be considered an absolute indicator of the composition of the population, but suggests that the Thracians under Roman rule, especially the wealthier and better educated citizens of Philippopolis gradually adopted Greek and Roman names, either influenced by the foreign culture or because of naming trends. However, the use of Greek and Roman names by the Thracians is not necessarily an evidence of Hellenization or Romanization. The high percentage of people of foreign origins is remarkable. It can be assumed that this pattern of choosing *arae* instead of more traditional for Thrace monuments was imported probably from the eastern provinces, and especially from the cities of Asia Minor where an impressive variety in the shape and application of altars is observed. The people who have chosen the altar form for dedication, or a tombstone of a loved one, come from various social strata – priests, administration, and craftsmen.